

ראיון עם פסל

מי מכיר מי יודע?

נולד בפולין 1928. ארבע שנים במחנה/מחנות הריכוז. שם הושמדו כל מישפחתו למעט אחות שעלתה לארץ. שוחרר בידי הרוסים ב-1945. מה עוד יש לו להגיד להגנתו?

עלה לישראל ב-1946 והשתקע בקיבוץ בית-הערבה שחרב במלחמת-העצמאות 1948. ב-1952 הוא עושה את צעדיו הראשונים בתחום הפיסול - מי צריך צעדים ראשונים בפיסול בישראל של 1952, חוץ מכמה פסלים שעושים אז צעדים ראשונים? מפסל בעץ ובאבן. אפילו לומד אצל דב פיינר באורנים. מצוי בתערוכה קבוצתית בגיבעת-ברנר. ב-1955 זוכה, למזלו הטוב ואולי למולנו הרע, במילגה מטעם קרן נורמן האמריקאית-הישראלית. שנה לאחר-מכן הוא כבר בפאריס. פאריס, זה פאריס! שם הוא לומד בבוזאר (בעברית אי-אפשר לכתוב את זה אחרת) המפורסם, באסלייה של מארסל ז'מנו. כן, באותה שנה הוא גם מצוי מעבודותיו בג'האס בחיפה. זו תערוכתו האחרונה בישראל למשך שנים.

היום - אסלייה משלו בפאריס, שבה הוא אמן מופר. בית על הכרמל, שבו הוא מבקר מדי שנה מבלי להיות מוכר. עובדה: מנהלו האדמיניסטרטיבי (מילה לועזית שפרושה: לא מנהל אמונות) של מוסיאון חיפה החליט השנה, לאחר התייעצות עם מומחיו (שפירושה: לא-מומחים), שעדיין לא הגיעה השעה שחיפה העיר, גוראלובסקה, עירו של פטרון האמנויות הגדול אריה נוראל גוראלוביץ גוראלובסקי, תרכוש אנדרטה מאנדרטאותיו כדי להעמידה בצידה של מוזיקה גוראלובסקאית טיפוסיית.

בינתיים זכה והציג במוסיאון לאמנות מודרנית בפאריס, בבינאלה, במוסיאון החדן ביוגוסלביה, באיטליה, בפראג, בלוקסמבורג, בנורווגיה, בניו-יורק, אפילו בגלריה גרהון בתל-אביב. האנדרטה הגדולה בדמות האות העברית שין הניצבת במחנה דראנסי שבצפון צרפת (זוכרים! זייד פוגל!) - מחנה-המעבר לאושוויץ - היא מעשה ידיו. פאריס הזמנה והעמידה אנדרטה אחרת שלו לזכר ה"Resistance" (ההתנגדות) הקלושה - הו, מה קלושה! - של הצרפתים לנאצים.

ב-1983 זכה בפרס הלאומי הגדול של הפוזאר. ולפני שנתיים - בפרס הגדול לפיסול בסאלון הסתיו שבבירה. אז מה אם החבר פלונסקי עוד לא יודע! הוא עוד ידע. הפלונסקאים תמיד יודעים מאוחר מדי.

ואם החבר פלונסקי אינו יודע, מה חטאכם אתם, קוראים נאמנים, שאבוא אליכם בטענות! לולא עמוס קנין, איש לא היה יודע. גם כך אפשר, מסתבר, להיות.

עכשיו אציג אותו למניכס: שלמה זלינגר, "אין לי טענות". המיקצוע: פסל. האזרחות - לא שאלתי אבל אני מניח שהיא משולשת: ישראלית, צרפתית ורשל העולם הגדול (לא בצדד כל-כך גדול בימינו). כן, גם אזרח ה"פלאנטה האחרת" של ק. צטינק.

פגשתי בזלינגר אצל אמאדור - במיסעדת-הדגים שליד הנמל בחיפה - יומיים לפני שיצא את הארץ בדרכו חזרה לצרפת. שוחחנו. רשמתי את הדברים, השמטתי את השאלות והרי דבריו למניכס.

נתן דן ■

מחנה ריכוז

התחלתי לפסל אחרי שהסובייטים הורידו אותי מעל ערימת גוויות ורופא סובייטי החזיר אותי לחיים. איך שלא יהיה, כל דבר שבכאדם עובר נטבע בתוך אישיותו. אחרי המלחמה הגעתי לקיבוץ בית-הערבה על שפת ים-המלח. הייתי באמנויה, במצב של שיכחה גמורה. לא זכרתי שום דבר ממחנות-הריכוז. לא זכרתי (9 מחנות) שבהם הייתי. כלום. התחלתי לפסל ברגע

סוקרטס, שחם, אוסף האמן

שהזיכרון חור בצורה ריאסטית בסייטים. פחדתי ללכת לישון. הייתי מתעורר באמצע הלילה ופסלתי את הראש בשביל להגן על הראש. הפיסול אצלי הוא אולי הכרח תיראפויטי (ריפוי). אני לא יכול לחיות בלי לפסל. אילו לא ניתן לי לפסל, הייתי משלם כל מה שיש לי כדי שיתנו לי רשות לזוז ולפסל.

24 פסלים שלי הביאו הנה, לתפן. 24 פסלים! עשוי לי תערוכה בתוך התערוכה הכללית. לא, אני מאשים! את מי אני מאשים? אני לא מאשים איש. אני לא מבקש כלום, לא נותנים לי כלום. ככה זה. זה שאני פסל לא מחייב אף אחד. מחשבה מצחיקה. אני עושה את זה מפני שאני זקוק לזה. תכתוב: אני. אני לא עושה לאף אחד טובה ואף אחד לא עושה לי טובה בכך שמכירים בקיומי.

את קינן אני מכיר 33 שנים - מפאריס. ירדים מאז. מפאריס. הוא התחיל לפסל והיה לו אפילו כישרון. אבל לא מספיק לעשות שנים שלוש פסלים. האמת, חיים של כן-אדם אחר לא מספיקים לפסל. אילו אפשר היה לחיות 2-3 חיים, אולי אפשר היה להגיע למשהו. אני לא מדבר על גאונים. אני מדבר על עצמי. אני לא גאון. כן-אדם שעובר. אני עובר בגראנטי (שחם), דבר לא מטריאלי.

זאת האפשרות בגראנטי לפתוח בו פתחים, שתיכנס בו הרוח. אתגר לתת לדבר מינרלי נשמה. זה אפילו לא עניין של ביטוי עצמי. זה עניין של ריאלוג. אגיד זאת אחרת. אם אני מבטא את עצמי ורק את עצמי, הגבולות שלי נגמרים מהר. אני אדם מוגבל ואני יודע את זה. אבל אני חושב שאמן הוא אדם שדרכו דברים מתבטאים, הופכים לשפה. לא יכול לקרוא לזה אלוהים, כי אני לא אדם מאמין, אבל אולי האדם, רוח האדם. לא במיקרה בפיסול האור הוא הדבר הקובע. ואולי לא מיקרה הוא שאור הוא הסמל לכל דבר נעלה. כאשר מפסלים אבן, וכשהאבן היא המכתיבה את הביטוי והפסל הוא בחזקת מכשיר כמו הפטיש שלו, כמו האימל שלו, נדמה לי שאו הפסל יכול להיות יותר טוב. יותר טוב, אמרתי, ולא טוב. היצירה זה כל מקום שהאני האיש שלי מסתתר מאחורי דבר אחר שאינני מבין. אחרים קוראים לזה אלוהים. אולי צריך לקרוא לזה רוח, אור, אולי סתם פיסול.

אולי זו דרך לחופש. פיסול בשבילי זו דרך לחופש. זה לצאת לחופשי. אני מרבה באופן אישי. אני לא תיאורטיקן בשביל אחרים. אני לא אחרים. כל זמן שאני מפסל אני כן-אדם חופשי. אני כך אדם. זה כמו אסיר. כל זמן שהוא חופר מינהרה לצאת לחופש הוא כן-אדם חופשי. לא אחרי זה ולא לפני זה. החופש הוא פעולה. הוא לא אי-פעולה. כמו האמת.

האוניברסיטה העברית בירושלים, מתברר כי באחרונה התחוק עד מאוד כוחו של הימין בכתבי החולים לחולי-נפש שלנו, לעומת כוחו של גוש השמאל-המרכז שנחלש.

חבריהכנסת מיכה רייסר שנשאל לדעתו על התופעה, הגיב: "כרגיל, העיתונות היא האחרונה אצלנו המגלה את העובדות. כל מי שעיניו בראשו מסוגל היה לחזות את ההתפתחויות הללו עוד לפני שנים. אנתוני רגועים לגמרי. מחנה השפויים לעולם לא ינצח בארץ הזאת. לא כל עוד אנחנו קיימים."

גב. הסקר שנערך לא כלל נתונים מן הקיבוצים וכן מן האוכלוסיה הערבית העוסקה באינתיפאדה.

רו"ח בלי סקופים

ממסרד מבקר-המדינה סירבו להגיב על היריעה כי לפחות שלושה עיתונים וכיתב-רעט סירבו לפרסם את רו"ח מבקר-המדינה השנה בטענה כי אין בו "סקופים".

לכתבנו נודעה סיבה נוספת: הרו"ח כתוב בסגנון שבמערכות-העיתונים חששו כי לא יהיה מובן לחלקים ניכרים של האוכלוסיה. כך, על הקטל בכת-החולים ובכת-האבות, למשל, הגיב המבקר באמרו כי "השביתות ברפואה הביאו לתקלות רבות במערכת", ו"פגעו בכבוד האדם".

נמסר, כי בייחוד נפגעו עולים חדשים מרוסיה שהעברית עדיין אינה שגורה בפהם.

מרור זה, שעבר על הרו"ח ביסודיות, כראוי למיטמך מסוגו, גילה בו לפחות "סקופ" אחד: במיבצע השירותים שנערך ב-1986 אספה התעשייה האווירית מהעובדים 57,000 דולר והעבירה חלק מהכסף ל... אירגון עובדי התעשייה האווירית. 634,000 דולרים אחרים שנאספו באותה תעשייה אווירית, במיסגרת ההתמחה ללב, לא נרשמו כלל בסיפרי משרד-הבטחון.

אנו מצידנו מוצאים בעובדות אלה נחמה רבה ואף הוכחה לכך, שמה שלא תאמר על עובדי התעשייה האווירית שלנו - שכל עוד יש להם. הגנים היהודי שוב לא הכזיב.

משוט בעיתונות

אוכלוסיית הירח:

נתונים והערכות

מנהלה לעשבר של סוכנות-החלל האמריקאית הודיע כי לפי התחזיות ניתן לצפות שב-2050 יהיו על הירח 10,000 אנשים.

פנינו לחזאים ולמחזאים שלנו שהביעו את הערכתם הגסה, כי כ-4000 מתוכם יצביעו ליכוד, 2150 בעד שמעון פרס ויצחק רבין, כ-800 ירצו בר"צ וכ-740 בהתחיה. את תפקיד לשון המאזניים ימלאו כנראה שוב בוחרי המיפלגות הדתיות, האשכנזיות עם הספרדיות.

אשר לקולות הצפים, אמרו המקורות, אלה מהווים בעייה מיוחדת בתנאי הירח, שבו כוח המשיכה של המיפלגות קטן אפילו יותר מאשר על פני כדור-הארץ. כך, ייתכן מאוד שכלילות ירח ייראו עשרות ואולי אפילו מאות קולות צפים ממחנה למחנה ואולי אפילו סביב אותו מחנה עצמו.

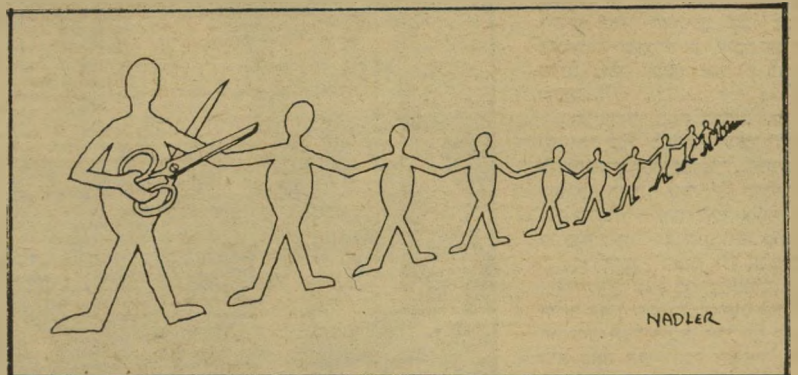
רביאלוף (מיל) רפאל איתן שאליו פנינו לתגובה, השיב: השעה לא שעת דיבורים כי אם לעומתו אמר הד"ר בורג: אני לא נביא ולא חוזה תחזיות אבל אני מוכרח לציין שפעם אפילו הירח היה מלא יותר.

גם תינוקות

ישראל מתקמטים

ידיעות אחרונות מיום 10.5.88 מצא לנכון - ויפה מאוד עשה - להזהירנו מפני תופעת התינוקות המתקמטים שמסתבר כי הגיעה גם לישראל.

המאפיין את "תיסמונת המקומטים" הוא עור-פנים מקומט ומראה זקן. ואולם בישראל נתוסף לפנים המקומטות ולמראה הזקן של התינוקות עוד סימניהכר שאף הוא נכחינת חידה לחוקרים:

רוברט נדלר: הכלל והיוצא מן הכלל

באותו הקשר ציינו חכמי נוטריקונים וגימטריאות את העובדה כי רו"ח המבקר חשף בדיוק 2300 ליקויים. ליקוי אחד כנגד כל שנה מתוך 2000 שנות הגלות היהודית ועוד רורבה של 300 ליקויים על חשבון העתיד הוא מאזן לא רע למדינה בשנת ה-40 שלה, אמר להעולם הזה נשיא האגודה, מר ג. טריקון מאיגוד הטקסטיל.

זוטות

○ זמרת המתאה האמריקאית ג'ון באאז הודיעה על החלטתה להופיע בעצרת מטעם תנועת יש נבול. "אין גבול לחופזה", הגיב על כך חבריהכנסת גדעון גרות שמיפעל-הפיס מימן את הוצאות הגנתו המישפטית.

○ תושב מתנהג-הפליטים הדיישה נורה למוות בביתו בעת פיזור הפגנה במחנה - נמסר בהארץ. מה-פלא. הרי האנגלים כבר קבעו מזמן כי ביתו של אדם הוא מבצר.

○ ממוסקבה נמסר כי מיפלגת אופוזיציה חדשה התכנסה שם. עדיין לא ניתן היה לקבל אישור לשמועות כי ה"ח"כ אמנון רובינשטיין ולוכה אליאב הצטרפו אליה.

○ לאחר שמפקד צעירית תל-אביב נכה במירוף אחרי עובר בבית-החולים על שם רוחק פירסמה העירייה מודעה בעיתונות ובה נתבקשו האזרחים לסייע לה באיתור יתושים.

שלום רודף ■

התינוקות נולדים כשזקן לבן מעטר את לחייהם ולראשיהם מגבעת לבר או כיפה סרוגה. לעומת זאת, רחו החוקרים כ-מליצה פיוטית בלבד" את ההתרשמות כי הקמטים של התינוקות הישראליים מזכירים קימטי ספר עתיק או מגילות גנוזות.

מקורות רפואיים הסבירו כי המדובר במחלה תורשתית חדשה ברקמות החיבור בין עבר והווה. כן נמסר כי "תסמונת המקומטים" בכללה היא תופעה חדשה, וכי בספרות הרפואית העולמית כולה רוח עד כה על מיקרים כאלה רק במאלזיה ובערב הסעודית (מאיראן לא ניתן היה להשיג מידע אמין ומעודכן).

הנושא יועלה בכנס רופאים ויחוקרים שיערך בימים אלה בירושלים. "העיר הזאת מקומטת יותר מכל מקום אחר עלי אדמות ולכן היא מתאימה במיוחד למחקרנו", ציין רובר הכנס, ד"ר קמטי, שנשאל להסבר.

אישכוח כפוי

העיתונות מוסרת כי מדי שנה בשנה מאושפיים כבתי החולים הפסיכיאטריים כ-13 אלף בני-אדם. ב-1986 לברה אושפוז יותר מ-1000 איש בעל כורחם.

ממסרד. "סקר את סקר" נמסר לנו כי על סמך נתוני התפלגות האוכלוסיה, סקרים קודמים שנערכו ונתונים שנאספו, כגון תוצאות ההצבעה בבחירות להנהגת אגודת הסטודנטים של